

SOCIJALNA PSIHOLOGIJA STRAHA OD ZLOČINA: USPOREDBA SLOVENSКИH, ŠKOTSKИH I NIZOZEMSKИH LOKALNIH ISTRAŽIVANJA ZLOČINA¹

GORAZD MEŠKO • STEPHEN FARRALL

primljeno: siječanj '99.

prihvaćeno: svibanj '99.

U dosadašnjim istraživanjima i teorijskim razmatranjima o strahu od zločina dominirali su, uglavnom, pristupi koji su u objašnjavanju varijacija u razinama straha polazili od socioloških i socio-demografskih varijabli. Iako je dosadašnje bavljenje ovom problematikom u velikoj mjeri pridonjelo našem razumijevanju straha od zločina, još smo uvijek daleko od potpunog razumijevanja ovog važnog aspekta suvremenog društva.

Ovaj članak uspoređuje tri nezavisne evaluacije trenutačno jedinog psihološkog modela straha od zločina. Podaci prikupljeni u Sloveniji, Škotskoj i Nizozemskoj dodatno osvjetljavaju izloženi model te, općenito, ispitivanje straha od zločina.

Izvorni socijalno-psihološki model sadrži četiri osnovne sastavnice (privlačnost ispitanika kao mete, namjere potencijalnih napadača, snaga ispitanika u odnosu na potencijalne napadače i područja u kojima se napadi mogu dogoditi). Međutim, samo dvije od ovih sastavnica dosljedno ulaze u empirijski model.

UVOD

Strah od zločina jedna je od najviše istraživanih tema u suvremenoj međunarodnoj kriminologiji. U Velikoj Britaniji i Sjedinjenim Državama, istraživanja zločina počela su se intenzivno provoditi od kasnih 60-tih godina naovamo. Na primjer, Britanska organizacija za istraživanje zločina svake dvije godine intervjuira oko 10 000 stanovnika Engleske i Walesa. Njihovo istraživanje osvijetlilo je stavove prema policiji, viktimizaciji, percepciji rizika i strahu od zločina. Slično tome, u Sloveniji su do sada poduzeta dva velika istraživanja zločina i viktimizacije, prvo 1992., a drugo 1997. godine (Pavlović 1998). Rezultati istraživanja u Velikoj Britaniji i SAD dobro su poznati. U brojnim se istraživanjima zaključilo da strah od zločina negativno utječe na osjećaj blagostanja velikog dijela populacije. Neka su čak otišla tako daleko da tvrde da je strah od zločina postao veći problem nego sam zločin (Hale 1992; Bennett 1990; Warr 1984). Chambers i Tombs (1984, str.29) u pregledu Britanske organizacije

za istraživanje zločina (Škotska) izvješćuju da je "više od pola ispitanika (58%) izjavilo da su u nekom trenutku u prošlosti bili zabrinuti da bi mogli postati žrtvama zločina".

Osim mnogo pozornosti poklonjene ovom problemu na empirijskoj razini, mnogi su pokušali dati i teorijsko objašnjenje straha od zločina. U tim pokušajima često je dominirao sociološki pristup problemu. Tako su se npr. varijable kao što su dob, spol, prihodi u kućanstvu, mreže prijateljstava, dužina stanovanja i tako dalje, predlagale kao ključne u objašnjavanju straha od zločina.

G. Meško docent je na Visokoj policijskoj školi, Kotnikova 8, 1000 Ljubljana, Slovenija. S. Farrall je istraživač u Centru za kriminološka istraživanja, Sveučilište Oxford, 12 Bevington Road, Oxford, OX2 6 LH, Velika Britanija

¹Škotski dio istraživanja u ovom radu proveden je uz financijsku potporu Britanskog savjeta za ekonomska i socijalna istraživanja (L210 25 2007) kao dio istraživačkog programa Savjeta pod nazivom Zločin i društveni poredak. Slovenski dio istraživanja financiran je sredstvima Visoke policijske škole, Ljubljana, Slovenija. Nizozemski podaci u ovom članku dio su ranije objavljene studije.

Ovakvi su se modeli pokazali korisnima u objašnjavanju straha od zločina.

Međutim, usmjeravajući svu pozornost na sociološke varijable, istraživači su u velikoj mjeri zanemarivali sociopsihološke i psihološke faktore koji mogu biti važni u objašnjavanju straha od zločina (Van der Wurff i sur. 1989; 1986; Farrall i sur., u tisku). Uslijed dominacije socioloških teorijskih razmatranja u literaturi, zanemarivani su važni procesi koji se odvijaju na razini pojedinca. U ovom članku raspravlja se o daljnjim analizama jedinog sociopsihološkog modela straha od zločina (Van der Wurff i sur., 1989). Cilj je ovog članka dodatno osvijetliti odnos između sociopsiholoških faktora i straha od zločina te time proširiti i produbiti raniju analizu Van der Wurffa i sur. (1989) te Farralla i sur. (u tisku).

Ovaj članak sastavljen je na slijedeći način: počinjemo prikazom sociopsihološkog modela kojeg su iznijeli Van der Wurff i sur. Nakon toga opisujemo metodologiju upotrebljenu u svakom istraživanju u zemljama u kojima su ona provedena. Zatim raspravljamo problem formulacija pitanja korištenih u istraživanjima. Nakon procjene primjerenosti podataka ranijih istraživanja u svrhu njihova ponovnog korištenja, iznosimo rezultate našeg istraživanja. Članak zaključujemo raspravom o značaju dobivenih rezultata za sociopsihološko istraživanje straha od zločina te za istraživanje zločina općenito.

Sociopsihološki model

Sociopsihološki model o kojem ćemo raspravljati u ovom članku izvorno su iznijeli i testirali Van der Wurff i sur. (1989), koristeći podatke sakupljene u Nizozemskoj. Van der Wurff i sur. razvijaju sociopsihološki model zasnovan na pretpostavci da je strah od zločina povezan sa četiri sociopsihološke sastavnice. Opisuju ih na slijedeći način (1989:144-5)²:

"Privlačnost kao sastavnica³ odnosi se na razinu do koje ljudi vide sebe ili svoje

² U Dodatku raspravljamo o izvornoj operacionalizaciji ovih sastavnica i našim manjim preinakama tih sastavnica.

³ Van der Wurff i sur. koriste riječ "faktor". Mi upotrebljavamo "sastavnica" kako bismo izbjegli nejasnoće u kasnijoj raspravi o faktorskoj analizi.

vlasništvo kao privlačnu metu ili žrtvu kriminalne aktivnosti. To uključuje pripisivanje karakteristika sebi i svojoj imovini. Osoba razmišlja, na primjer, o čudnom osjećaju koji može imati dok ide ulicom noseći veliku količinu novca. Drugi primjer bio bi strah od provalnika, koji npr. može doživljavati osoba koja u kući čuva vrijedne predmete.

Zla namjera kao sastavnica odnosi se na ulogu zločinca. Ona znači mjeru u kojoj neka osoba pripisuje kriminalne namjere drugom pojedincu ili određenoj skupini. Netko se tako može uplašiti džeparenja u trenutku kad ugleda Roma, ili može osjetiti strah kao rezultat osjećaja da je društvo u moralnom raspadu te uvjerenja da su mladi ljudi današnjice spremni počinuti ubojstvo i za malu svotu novaca.

Snaga kao sastavnica odnosi se na stupanj samopouzdanja i osjećaj kontrole koji osoba ima u odnosu na moguću prijetnju ili napad od strane druge osobe. U osnovi to je pitanje dvaju povezanih potčimbenika: osobne snage pojedinca te snage druge osobe. Prvi se potčimbenik odnosi na povjerenje osobe u vlastitu⁴ učinkovitost. Ovo, naravno, ne treba biti direktno povezano s opasnošću od zločina. Osjećaji samopouzdanja, kontrole i sigurnosti u suočavanju s izazovima života, imat će, putem generalizacije, tendenciju smanjivanja osjetljivosti osobe na osjećaje prijetnje. Gotovo sve može pridonijeti osjećaju osobne snage, od dobrih obiteljskih odnosa do optimističkog temperamenta.

Snaga drugog potčimbenik je koji se odnosi na zločinca. Vezana je uz karakteristike pripisane potencijalnim zločincima, kao što je njihova tjelesna snaga, spretnost, sposobnosti, i opća sposobnost izvođenja svojih zločinačkih namjera. Usporedba vlastite osobne snage sa snagom drugoga određuje hoće li se osoba suočiti s drugom osobom s pouzdanjem ili bez njega. Zato zamisao da čak i "sitan" lopov posjeduje oružje može dovesti do osjećaja nelagode ili straha, ako osoba nema vlastitu kompenzirajuću snagu.

⁴ Seksizam u originalnom tekstu.

Prostor izvršavanja zločina četvrta je i posljednja sastavnica. Dok se prva sastavnica odnosi na potencijalnu žrtvu, druga na potencijalnog počinitelja, a treća na obje strane, posljednja sastavnica povezana je sa situacijom u kojoj se zločin može dogoditi. Naglasak je na karakteristikama vremena, mjesta i prisutnosti drugih. To je pitanje razine do koje se situacija može razviti do kriminalnih aktivnosti u očima moguće žrtve - koliko situacija pospješuje zločin ili potiče kriminalca. Takva situacija može, na primjer, uključivati noćnu šetnju kroz slabo osvijetljen pješački pothodnik ili kroz mračnu šumu, iako procjene mogućnosti pretvaranja u kriminalnu situaciju mogu varirati od osobe do osobe. Ovdje je naglasak stavljen na opću razinu do koje ljudi imaju tendenciju obraćati pozornost na mogućnost kriminalizacije situacija u koje dolaze."

Kao što je vidljivo iz prikazanog modela, primarna razmatranja Van der Wurffa i sur. usmjerena su na percepcije pojedinca. Van der Wurff i sur. (1989:143-4) pritom ističu da u njihovom modelu ne postoji inherentan uzročni poredak. To znači da su te sastavnice samo povezane sa strahom od zločina. Strah od zločina može imati utjecaj na ove sastavnice, i vice versa, one mogu imati utjecaj na strah od zločina. Daljnje svojstvo ovog modela jest da on operacionalizira Youngovo (1988; 1992) zapažanje da su prethodna istraživanja straha od zločina zanemarivala počinitelje zločina, ali da bi i oni mogli biti uključeni u buduće modele.

Rezultati Van der Wurffa i sur.

Iz svojih podataka (N=440), Van der Wurff i sur. otkrili su da sociopsihološki model objašnjava otprilike 24% varijance straha od zločina (1989:155). To je veća varijanca u razinama straha od zločina, no što se obično objašnjava. U prijašnjoj replikaciji ovog modela (Farrall i sur., u tisku) došlo se do sličnih rezultata, iako su bile uočene značajne spolne predrasude, te se iznosi da sociodemografske varijable mogu biti uključene u model kako bi povećale njegovu učinkovitost.

Dosadašnja istraživanja

Replikacija bilo kojeg istraživanja općenito je koristan poduhvat. Replikacija omogućuje kako procjenu mogućnosti poopćavanja rezultata modela na različite populacije, tako i utvrđivanje valjanosti mjernog instrumenta korištenog u istraživanju. U ovom članku usporedit ćemo inicijalne rezultate Van der Wurffa i suradnika s rezultatima Farralla i suradnika sa sličnim istraživanjem provedenim u Sloveniji (o kojem još nema izvješća). Mi se primarno bavimo korisnošću i operacionaliziranjem sociopsihološkog modela, te se zbog ekonomičnosti nećemo baviti sociodemografskim varijablama, niti zbujujućom temom spola.

Slovenija: Opći podaci i metodologija istraživanja

Slovenija je mala zemlja na obali Jadrana, između Italije, Austrije, Mađarske i Hrvatske. Njezina je populacija oko 2 milijuna stanovnika. Slovenija je postala nezavisna država 1991, a do tada je bila dio Jugoslavije. Većina populacije živi u urbanim sredinama, ali još uvijek postoji velika ruralna populacija ravnomjerno raširena u državi. U gospodarstvu najzastupljeniji su vinarstvo, turizam i iskopavanje ugljena. Slovenija očekuje ulazak u Europsku zajednicu u slijedećih 10 godina.

Podaci dolaze iz istraživanja provedenog na stanovnicima triju urbanih područja u Ljubljani (glavni grad Slovenije s oko 300 000 stanovnika). Uključeni su ispitanici od 16 godina naviše. Ispitivanje je provedeno u 1998. godini. Upotrebljivi podaci dobiveni su od 443 ispitanika, a prikupljeni su u neposrednom kontaktu s ispitanicima.

Škotska: Opći podaci i metodologija istraživanja

Škotska je jedna od tri države koje čine Britansko otočje. Ima populaciju od oko 5 milijuna stanovnika, od kojih polovina živi u području dva najveća grada i suburbanim područjima koja ih spajaju (što se u lokalnom

žargonu naziva "centralni pojas"). Nekad visoko industrijalizirana (glavnina industrije bila je vezana uz iskopavanje ugljena, proizvodnju čelika i brodogradnju), Škotska je u 80-tim godinama ušla u tešku ekonomsku recesiju (zajedno s mnogim drugim industrijaliziranim dijelovima Europe), ali je od tada prošla kroz ekonomski preporod. Snažno nezavisna od centralne kontrole Londona (glavnog grada Engleske), Škotska je nedavno dobila djelomičnu nezavisnost u vidu vlastitog parlamenta.

Podaci za Škotsku dolaze iz istraživanja provedenog nad osobama od 16 godina na više, koje žive na privatnim adresama u Strathclyde području u Škotskoj. Ljudi su nasumično izabirani po svojim adresama i intervjuirani licem u lice od strane uvježbanih ispitivača. Ovo se odvijalo u Strathclyde-u (nekadašnja regija Škotske, koja je od vremena ispitivanja razbijena u nekoliko manjih regija).

Istraživanje je izvršeno u vremenu od mjeseca siječnja do ožujka 1996. godine, i uključilo je 1629 ispitanika, iako su samo jednom dijelu njih (N=485) postavljana pitanja povezana sa sociopsihološkim modelom Van der Wurff-a i sur. Detalji vezani uz metodologiju ispitivanja mogu se naći u Ditton i sur. (1996) i Ditton i sur. (u tisku).

Nizozemska: Opći podaci i metodologija istraživanja

Nizozemska je zapadnoeuropska zemlja na obali Sjevernog mora, a graniči s Belgijom i Njemačkom. Njezinu ukupnu populaciju čini oko 15.5 milijuna stanovnika. Ekonomija je visoko razvijena, zasnovana na privatnom poduzetništvu. Glavninu njezine industrije čine proizvodnja hrane, prerada ulja i metalna industrija. Visokomehanizirani poljoprivredni sektor zapošljava samo 4% radne snage, ali stvara velike viške za izvoz i za domaću prehrambenu industriju.

Podaci dolaze iz istraživanja provedenom na ljudima koji žive u dva grada srednje veličine u Nizozemskoj, i to u dva područja u svakom gradu. Slučajni stratificirani uzorak od 110 stanovnika uzet je iz svakog od četiri

područja. U svakom području intervjuirano je 110 ljudi (Van der Wurff, 1989:149).

Usporedba slovenskog, škotskog i nizozemskog uzorka

Pravilna usporedba podataka ne može se izvršiti dok ne procijenimo sličnosti obuhvaćenih populacija. Teško je u punoj mjeri procijeniti sličnosti (ili razlike) nizozemskog uzorka u odnosu na slovenski i škotski uzorak, jer originalni izvještaj ne pruža mnogo informacija o karakteristikama istraživanog uzorka. Međutim, nemamo razloga smatrati da se nizozemska populacija razlikuje u tako dramatičnoj mjeri da bi usporedba bila nemoguća.

Dok Slovenija i Škotska, općenito, imaju mnogo sličnosti (na primjer, obje su relativno male zemlje na zemljopisnom rubu Europe, s mješavinom primarnih, sekundarnih i tercijarnih industrija), naši uzorci pokazuju neke razlike u terminima socioekonomskih karakteristika i iskustava povezanih sa zločinom.

Ispitanici u oba uzorka predstavljaju zemlje sa sličnim postotkom vlasnika domova (Slovenija 66%, Škotska 59%) i sa sličnim postotkom spolova (Slovenija: muškarci/žene 44/56%; Škotska: 44/55%). Međutim, razlike postoje u iskustvima s viktimizacijom koja su ispitanici imali u godini prije istraživanja (u Sloveniji je bilo 13% viktimizacije, a u Škotskoj 23%), u stopi zaposlenosti (u Sloveniji je zaposleno 84% ispitanika, u Škotskoj samo 41%), i u dobi (prosjeck u Sloveniji je 32 godine, u Škotskoj 50 godina⁵). Napokon, Slovenci su svoje fizičko zdravlje procijenili znatno boljim od Škotlandana.

Formulacija pitanja

Imamo sreće što su Van der Wurff i sur. objavili engleske prijevode čestica koje su upotrebljavali. Ovi prijevodi upotrebljeni su uglavnom u nepromijenjenom obliku za istraživanje u Škotskoj, a za slovensko istraživanje preve-

⁵ Ovo djelomično objašnjava različite stope zaposlenosti, jer je veći dio škotskog uzorka umirovljen, pa se time računa "nezaposlenim".

deni su na slovenski jezik. Za slovensko istraživanje, autori su se savetovali, kako bi bili sigurni da su značenja korištenih riječi što je moguće prikladnija. Kako bi u punoj mjeri procijenili njihovu upotrebnu vrijednost, pitanja koja su korištena za stvaranje sociopsihološkog modela Van der Wurffa i sur. upotrebljena su i za prije opisana istraživanja zločina. Sva pitanja koja se spominju ovdje prikazana su u Dodatku (zajedno sa napomenama koje se tiču svih provedenih rekodiranja). Za razliku od istraživanja Van der Wurffa i sur., koje je provedeno na stratificiranom uzorku od 110 ispitanika u svakom od 4 područja, slovensko i škotsko istraživanje koristili su jednostavne tehnike slučajnog uzorka.

Mjerenje straha od zločina koje su proveli Van der Wurff i sur. oslanja se na *vinjeta* koje ocrtavaju šest situacija. Prednost *vinjeta* (jedna od njih prikazana je ispod teksta, a ostale su prikazane u Dodatku) jest što one omogućavaju mjerenje složenih pojava u društvenim kontekstima.

Vinjeta br. četiri: Odlazak na zabavu
 Pozvani ste na zabavu u četvrt koju ne poznajete dobro. Krećete autobusom u rano predvečerje. Nakon što siđete s autobusa, predstoji vam još i dugo pješaćenje. Iznenada, primjećujete da ste se izgubili. Grupa mladića vas prati i počinje vam dobacivati neugodne primjedbe.

Svaku od ovih *vinjeta* prate pitanja o osjećajima nesigurnosti vezanim uz datu situaciju. Od tih pitanja, samo po jedno za svaku *vinjetu*, koje se naziva pitanje "nesigurnosti", koristi se u daljnjoj analizi. Ovih šest pitanja "nesigurnosti" sumirano je, te je

upotrebljeno kao mjera "straha od zločina" (tj. kao zavisna varijabla). Svaka od *vinjeta* upotrebljena je u skladu s postupcima koje su naznačili Van der Wurff i sur. (1989:148).

Četiri komponente sociopsihološkog modela (privlačnost, snaga, zla namjera i prostor izvršenja zločina) mjerene su upotrebom osam pitanja (dva po svakoj sastavnici). U izvornom članku ovih je osam pitanja neimenovano, međutim, mi smo upotrijebili iste oznake kakve su ovim varijablama dali Farrall i sur. Ova pitanja također su prikazana u Dodatku.

REZULTATI

Preliminarna analiza podataka

Van der Wurff i sur. detaljno su analizirali svoje podatke. Testirali su šest čestica "nesigurnosti" koje su upotrebljene zbog svoje distribucije odgovora, pouzdanosti i ujednačenosti. Kako bismo procijenili razinu do koje su naši podaci usporedivi sa Van der Wurffovim, započinjemo našu analizu ponavljanjem ovih testova, da bismo utvrdili mogućnost generalizacije modela na druge populacije. Tablica 1 prikazuje naše rezultate za šest pitanja "nesigurnosti" na svakoj *vinjeti*.

Naši prosječni rezultati za pitanja "nesigurnosti" (uglavnom) su viši od onih koje su dobili Van der Wurff i sur. što ukazuje na to da je slovenska i škotska populacija "uplašenija" od nizozemske. Standardne devijacije slične su i vrlo male (nijedna nije veća od 1.32). Van der Wurff i sur. testirali su pouzdanost pitanja "nesigurnosti" i izvijestili o Alfa koeficijentu 0.743. Slovenski podaci daju nešto višu Alfu - 0.8424, a škotski nešto nižu - 0.724. Van der Wurff i

Tablica 1 Stupanj sigurnosti u 6 situacija

Situacija	Prosjek			SD		
	Slovenija	Škotska	Nizozemska	Slovenija	Škotska	Nizozemska
Zvono na vratima	3.31	3.05	2.35	1.01	1.28	1.29
Automobil	2.41	2.53	3.27	0.92	1.15	1.23
Put na zabavu	2.05	1.73	3.77	0.86	0.86	1.08
Autobusna stanica	2.76	2.53	2.30	0.86	1.14	1.14
Telefon	3.27	3.18	1.96	1.01	1.19	1.25
Kafić	3.24	3.25	2.31	0.95	1.19	1.32

Ns=Slovenija (443), Škotska (482-485) i Nizozemska (440)

Tablica 2 Stupanj sigurnosti u 6 situacija

	Faktorska zasićenja		
	Slovenija	Škotska	Nizozemska
Zvono na vratima	.76	.66	.66
Automobil	.77	.54	.71
Put na zabavu	.69	.29	.63
Autobusna stanica	.71	.51	.61
Telefon	.71	.71	.47
Kafić	.67	.56	.36

N= Slovenija (443), Škotska (482-485), Nizozemska (440). Upotrebljena je ekstrakcija maksimalne vjerojatnosti. KMO statistika: (Slovenija) .835 (Škotska) .779.

sur. testiraju jednodimenzionalnost šest pitanja "nesigurnosti" putem faktorske analize. Tablica 2 pokazuje usporedive rezultate faktora za tri skupine podataka.

Kao i kod prijašnjeg istraživanja, i slovenski i škotski podaci daju samo jedan faktor, što sugerira jednodimenzionalnost u skupini podataka. Uz slične Alfa koeficijente, ovo upućuje na to da nam škotske i slovenske skupine podataka omogućuju izvođenje robusne replikacije prijašnjeg istraživanja.

Usporedba sociopsihološkog modela

Sad dolazimo do prikaza naših rezultata u odnosu na replikaciju sociopsihološkog modela. Ona poprimaju oblik regresijskih modela, i nalaze se u tablici 3.

Dva se rezultata izdvajaju kao naročito zanimljiva - relativne razlike u korigiranim R^2 i sličnost modela koja postoji samo kod značajnih razlika. Vrijednosti R^2 variraju znatno - od preko 35% (Slovenija) do polovine te vrijednosti (17%, Škotska). Pravo značenje ovih rezultata teško je utvrditi. Oni mogu biti povezani s nekim ranije razmatranim razlikama između škotskog i slovenskog uzorka, ili pak s neočekivanim utjecajem načina na koji su formulirana pitanja.

Drugo, zanimljivije zapažanje vezano je uz elemente koji ulaze u tri ispitivanja modela. U sva tri poduzeta ispitivanja, dva elementa "Prostora izvršenja zločina" ulaze u modele - na najvišoj razini značajnosti

($p > .01$ i $.001$). Kao dodatak ovome, u svim modelima, osim u jednom, dva elementa "Snage" ulaze u model. Druga dva elementa modela ("Privlačnost" i "Zla namjera") pokazala su se slabijima, a njihov ulaz u model neodređenim odnosno nepostojećim. Van der Wurff i sur. (1989:155) izvještavaju o sličnom rezultatu u svojoj regresijskoj analizi.

Varijabla koju smo nazvali "Opstrukcija" u sastavnici "Prostor izvršenja zločina" djelomično je zanimljiva, budući da je ušla u istom smjeru za svaki model na najvišoj razini značajnosti (ukratko, mišljenje osobe da će joj put biti prepriječen povezan je s osjećajem nesigurnosti). Smjer drugog elementa sastavnice "Prostor izvršenja zločina" ("Siguran put") manje je jasan, ali za dva od tri modela, odabir "sigurnog puta" povezan je s osjećajem manje sigurnosti. U Škotskoj, odabir sigurnog puta povezan je s osjećajem veće sigurnosti, ali to je na nižoj razini značajnosti. Elementi "Snage" ("Napadač" i "Opasna područja") djeluju na manje ujednačen način, ali generalizacije su još uvijek moguće. Mišljenje da netko može odagnati napadača povezano je s osjećajem veće sigurnosti (Slovenija i Škotska), dok držanje podalje od opasnih područja ima isti učinak u Škotskoj, ali ne Nizozemskoj.

Ovi nas rezultati upućuju na niz zaključaka. Prije svega, pojavu anksioznosti vezane uz zločin možda je moguće reducirati na svojstva odnosa između pojedinca i osobe koju zamišljaju kao svojeg napadača.

Tablica 3 Sociopsihološki modeli

	Slovenija			Škotska			Nizozemska		
	Beta	b	Seb	Beta	b	Seb	Beta	b	Seb
Privlačnost									
Meta	.218***	.154	.030	.052	.199	.194	.050	-	-
Ljubomora	.009	.007	.034	.036	.186	.253	.000	-	-
Zla namjera									
Povjerenje	-.123**	-.103	.033	.023	.009	.184	.100*	-	-
Nepovjerenje	-.052	-.003	.030	.073	.272	.161	.020	-	-
Snaga									
Napadač	-.286***	-.213	.029	-.108*	-.402	.163	.220***	-	-
Opasna područja	.012	.009	.031	-.145***	-.838	.256	.120***	-	-
Prostor izvršenja zločina									
Opstrukcija	.238***	.159	.029	.244***	1.059	.210	.180***	-	-
Siguran put	.212***	.147	.029	-.141**	-.554	.183	.250***	-	-
R-kvadrat		35.3			17.6			24.0	

Nizozemsko istraživanje nije dalo podatke o nestandardiziranim Betama ili njihovim standardnim devijacijama. Konstante su uključene u modelima

*= $p < .05$ **= $p < .01$ ***= $p < .001$

Zapaženo je da je anksioznost povezana s blokiranjem puta, ali da nju ublažava osjećaj da je napadača moguće otjerati. Stoga se anksioznost čini povezanom sa zamišljenom ranjivošću i percepcijama fizičke snage pojedinca u odnosu na napadača. Slično tome, pokazivanje stupnja svijesti o osobnoj sigurnosti (osoba pazi na to da ide kući sigurnijim putem), povezano je s većim razinama straha - što upućuje na to da su uplašene osobe predostrožnije (ali bez uspjeha).

ZAKLJUČCI

Ovaj članak pokušao je prikazati tri različita istraživanja istog sociopsihološkog modela straha od zločina. Ova istraživanja proveli su različiti istraživači u različitim zemljama. Unatoč ovakvoj trostrukoj podjeli skupina podataka i populacije, pojavljuju se prepoznatljivi obrasci. Čini se da su strahovi ljudi povezani s percepcijom sebe u odnosu na napadača. Zamišljanje sebe fizički snažnijim od napadača umanjuje strah. Ova otkrića imaju implikacije za izvorni model, teorijski rad na ovom području te istraživanja zločina.

U okviru izvornog modela, ovaj članak upućuje na to da sve sastavnice ne djeluju onako kako se u početku smatralo. Na primjer, sastavnice povezane s namjerama drugih osoba koje osoba može susresti igraju vrlo mali dio u ulozi kao cjelini. Razlozi za to mogu biti brojni. Na primjer, možda to svojstvo nije važan dio straha od zločina, ili je možda rezultat loše operacionalizacije pojma. Da bismo saznali odgovor na to pitanje, potrebna su daljnja istraživanja.

Na teorijskoj razini, ovo nas upućuje na to da više pažnje treba pokloniti odnosu između onih koji izvještavaju da su uplašeni, i onih kojih se uplašeni boje da će ih napasti. Drugim riječima, teorije kojima je cilj objašnjenje razina straha, trebaju uzeti u obzir odnos između vjerovanja pojedinca i stereotipa o zločinu te razine njihove anksioznosti.

Ovi rezultati imaju važne implikacije i za istraživanja zločina. Gotovo 30 godina vršena su istraživanja zločina koja mjere dob, spol, zaposlenje, procjene lokalne zajednice, i tome slično. U vrlo malom broju istraživanja pristupilo se strahu od zločina sa sociopsihološkog stajališta. Ovaj članak, sagledan u svjetlu

pionirskog rada Van der Wurffa i njegovih suradnika, upućuje na zaključak da u budućnosti istraživanja zločina trebaju postavljati manje pitanja o razbijenim prozorima, tamnim prolazima i čudnim ljudima, a više pitanja o tome kako ljudi shvaćaju riječ "zločin".

DODATAK

Vinjete

Zvonce na vratima

Jedne večeri sami ste kod kuće. Kasno je. Zvono zvonj, a vi nikoga ne očekujete.

Automobil

Jedne večeri izlazite da iznesete smeće. Nedaleko, niz ulicu, vidite dva čovjeka kako zaobilaze parkirani automobil. Kad vide da ih gledate, kreću prema vama.

Odlazak na zabavu

Pozvani ste na zabavu u četvrt koju ne poznajete dobro. Krećete autobusom u rano predvečerje. Nakon što siđete s autobusa, predstoji vam još i dugo pješačenje. Iznenađeno, primjećujete da ste se izgubili. Grupa mladića vas prati i počinje vam dobacivati neugodne primjedbe.

Autobusna stanica

Jednog poslijepodneva, stojite na autobusnoj stanici blizu vašeg doma. Približava se skupina 15-16 godišnjaka. Počinju udarati oznaku za autobusnu stanicu i ispisivati grafite po nadstrešnici.

Telefon

Jedne večeri izlazite van. Spremni ste krenuti, ali u tom trenutku zvonj telefon. Javlja se, i govorite svoje ime. Međutim, s druge strane čujete samo nepravilno disanje. Upitajte tko je tamo. Spustili su slušalicu.

Kafić

Putujete kroz grad u kojem niste nikad bili. Morate zvati kući da javite da ćete zakasniti.

Budući da ne možete naći telefonsku govornicu, odlazite telefonirati u kafić. Otkrijete da je to sastajalište skupine motorista.

Svaki od ovih scenarija slijedi pitanje "nesigurnosti": "Koliko nesigurno bi se osjećali u takvoj situaciji?" (šifre odgovora: 1 = vrlo nesigurno, 2 = prilično nesigurno, 3 = ne znam, 4 = prilično sigurno, 5 = vrlo sigurno). Suma odgovora na to pitanje nakon tih šest scenarija upotrebljena je kao mjera straha od zločina (tj. kao zavisna varijabla).

Sastavnice sociopsihološkog modela

"Možete li mi reći slažete li se ili ne sa slijedećim tvrdnjama..." (šifre odgovora: 1 = vrlo se slažem, 2 = slažem se, 3 = ne znam, 4 = ne slažem se, 5 = uopće se ne slažem).

Privlačnost

Meta: Mislim da ću ja ili moje vlasništvo vjerojatno postati meta ljudi loših namjera.

Ljubomora: Mislim da su ljudi ljubomorni na mene.

Snaga

Napadač: Mislim da sam u stanju potjerati potencijalnog napadača.

Opasne četvrti: Općenito se klonim opasnih četvrti.

Zle namjere

Povjerenje: Općenito vjerujem strancima.

Nepovjerenje: Ne vjerujem pojedinim ljudima u svojoj okolini.

Prostor izvršenja zločina

Opstrukcija: Dok sam na putu kući, ponekad umišljam da će mi netko prepriječiti put.

Siguran put: Kad moram nekamo izaći, pazim da idem sigurnim putem.

LITERATURA

- Bennett, T. (1990) "Tackling Fear of Crime", Home Office Research Bulletin, 28:14-19.
- Chambers, G. & Tombs, J. (1984) The British Crime Survey Scotland, Scottish Office Central Research Unit.
- Ditton, J., Bannister, J., Gilchrist, E. & Farrall, S. (1996) Fear of Crime: Conceptual Development, Field Testing and Empirical Confirmation: Final Report to the ESRC.
- Ditton, J., Bannister, J., Gilchrist, E. & Farrall, S. (forthcoming) Angry or afraid?: Recalibrating The Fear of Crime, International Review of Victimology.
- Farrall, S., Ditton, J. & Bannister, J. & E. Gilchrist (forthcoming) "Social Psychology and the Fear of Crime: Re-Examining a Speculative Model", British Journal of Criminology.
- Hale, C. (1992) Fear of Crime: A Review of The Literature, Report Prepared for the Metropolitan Police Service Working Party on Fear of Crime, University of Kent, Canterbury.
- Hale, C. (1996) "Fear of Crime: A Review of The Literature", International Review of Victimology, 4:79-150.
- Pavlović, Z. (1998) Mednarodna anketa o viktimizaciji 1997, Institut za kriminologijo pri Pravni fakulteti v Ljubljani, raziskava št. 118, Ljubljana.
- Van der Wurff, A., Stringer, P. & Timmer, F. (1986) "Feelings of unsafety in residential surroundings" in Canter, D., Jesuino, C. Soczka, L. & Stephenson, G. (eds) Environmental Social Psychology, Dordrecht, Kluwer.
- Van der Wurff, A., Van Staaldin, L. & Stringer, P. (1989) "Fear of Crime in Residential Environments: Testing a Social Psychological Model", Journal of Social Psychology, 129(2): 141-60.
- Warr, M. (1984) "Fear of Victimization: Why Are Women And The Elderly More Afraid?", Social Science Quarterly, 65:681-702.
- Young, J. (1988) "Risks of crime and Fear of crime: A Realist Critique of Survey Based Assumptions", in Maguire, M. & Ponting, J. (eds) Victims of Crime: A New Deal, OUP, Milton Keynes.
- Young, J. (1992) "Ten Points of Realism", in Young, J. & Matthews, R. (eds) Rethinking Criminology: The Realist Debate, Sage, London.